

MVDr. Michal Čáp

[veterina-info.cz](mailto:info@veterina-info.cz) info@veterina-info.cz

Krytí, březost a porod jsou ve frekvenci otázek na veterinární lékaře stálým „evergreenem“. Ne všichni, kdo mají doma březí fenu, jsou zkušení chovatelé, kteří mají za sebou x vrhů svých fen a krom normálního fyziologického porodu se setkali i s různými komplikacemi a nepříjemnostmi. Většina majitelů zažije krytí, graviditu a porod své feny jednou či dvakrát za život. S termínem blížícího se porodu se snaží získat informace v knihách a časopisech, od ostatních pejskařů v parku, od známých či na internetu. Materiálů je mnoho, často

se zásadně v informacích rozcházejí a jejich rozdílnost vyvolává u běžného chovatele mnohé otázky a mnohdy i beznaděj, zdali vše při porodu fenečky zvládne a pozná.

Porod je fyziologická záležitost. Porod není nemoc. Většina fen zcela spontánně a bez komplikací porodí i bez lidské pomoci. Následující stať je stručným shrnutím praktických veterinárních zkušeností a pravidel, kterých není moc, ale jsou pro vyvarování se komplikací při porodu feny zásadní.

Doporučuji nebrat porod feny příliš „vědecky“, ale na druhou stranu čtyři zlatá pravidla nelze opomíjet.

- Fena je březí v průměru 63 dní, což je stav ideální. Většina fen však rodí dříve nebo později. Do cca 57. dne po nakrytí mluvíme o potratu (abortu). Předčasně narozené plody nebývají ve většině životaschopné a uhynou. Od 58. dne gravidity lze již narozená štěňata se zvýšenou péčí odchovat. Opačný extrém je přenášení plodů. Jako absolutní hranici lze považovat 69. až 70. den březosti. Poté je již nutno fenu důkladně prohlédnout v ordinaci a porod uměle vyvolat nebo raději provést císařský řez.
- Doba gravidity se počítá obvykle od prvního data nakrytí. Doporučuji odpočítávat nikoliv na týdny, ale pěkně postupně, prstem v kalendáři, aby nedošlo k chybě.
- Fena při říji uvolňuje několik oplození schopných vajíček, které čekají na sperma otce. Fena může mít ve vejcovodu a děloze vajíčka oplozená v různém čase, např. s odstupem několika desítek hodin při opakovaném překrytí nebo štěňata nejen různého stáří, ale i od různých otců, pakliže třeba utekla a noc strávila v objetí psího osazenstva celé vesnice. Pro značnou časovou variabilitu možného splnutí spermie a vajíčka se doba březosti obvykle počítá od prvního známého spojení feny se psem.
- Pro majitele feny prvorodičky i její další vrhy platí několik zásadních, avšak jednoduchých pravidel a rad.

ZLATÉ PRAVIDLO ČÍSLO JEDNA

Pakliže kdykoliv v průběhu březosti začne z feny vytékat výtok barvy žluté, hnědé, krvavé či zelené, je nutno IHNED navštívit veterinární ordinaci. Výjimkou je odchod hlenové zátky několik dní až hodin před porodem, která však má barvu aspiku a jasně se tím odlišuje od možných abnormalit. Výtok jiné než transparentní barvy je známkou patologie průběhu březosti. Ne vždy je situace kritická, ale vždy je nutno fenečku odborně vyšetřit. Největším problémem je výtok barvy zelené, který signalizuje možné odloučení plodu od matky resp. vážné komplikace a je důvodem k okamžitému císařskému řezu. Jakmile se narodí první štěně, je tolerován výtok jak tmavě zelený, tak pochopitelně i krvavý.

ZLATÉ PRAVIDLO ČÍSLO DVĚ

Od 58. dne gravidity je pro určení času porodu velmi vhodné (resp. nutné) měřit feně 2x denně v konečnicku teploměrem tělesnou teplotu. Normální zdravá březí fena má stále od 37 do 39 stupňů. Na rozdíl od člověka je normální tělesná teplota psa teplota vyšší a s podstatně větším fyziologickým rozptylem. Teplotu je podstatné měřit v pravidelnou hodinu. Je jedno, jestli v 7 a v 19 nebo ve 4 a v 16. Důležitý je odstup 12ti hodin, který spolehlivě zachytí krátký pokles teploty před porodem. Fena v předporodní fázi, asi 36 hodin před začátkem porodu, náhle přechodně sníží svoji teplotu pod 37 stupňů. Při pravidelném měření pokles zachytíme. Je to jediný objektivní ukazatel, podle kterého může laik spolehlivě rozpoznat blížící se porod. Některé feny před porodem hledají tiché a tmavé kouty v bytě, jiné si hrabou pelechy, některé se odmítají venčit, jiným se spustí mléko, další nechtějí žrát a některé jsou úplně normální. K odhadu začátku porodu tedy zbývá opravdu jen pravidelné měření.

ZLATÉ PRAVIDLO ČÍSLO TŘI

Porod prakticky začíná pro majitele porodními stahy. Jsou viditelné i pro laika. Feny tlačí a stahy vidíme, či rukou přiloženou na břicho cítíme zcela jasně. Pakliže fena do max. 20 minut tlačení neporodí plod, je nutné neprodleně navštívit ordinaci, či alespoň telefonicky konzultovat stav s veterinářem. Někde je problém. Buď jsou stahy slabé, nebo se jedná o nepravděpodobnou polohu plodu či překážku v porodních cestách, což vše vyžaduje vždy odbornou pomoc.

Po vypuzení plodu se fena zklidní. Může následovat porod dalšího štěněte, ale také nemusí. Není pravda (dle příruček), že z feny musí „padat“ štěňata jako „housky na krámě“ a není pravda, že další plod musí vyjít do dvou hodin po prvním. Pakliže je fena klidná, evidentně netlačí, stará se o mimino (mimina), je vše v pořádku. Zvíře můžeme i vyvenčit, napojit a bude-li chtít, dát mu i krmení. Fena si musí v průběhu porodu odpočinout a nabrat sílu, což může trvat i několik hodin. Platí však, že nesmí tlačit.

ZLATÉ PRAVIDLO ČÍSLO ČTYŘI

Péče o narozené štěně. Štěně se narodí v obalu, tedy většinou. Normální fena obal rozkousne a štěně olíže. Zde bych doporučoval feně pomoci. Postačí obal roztrhnout nehty a štěně vyloupnout. Pupeční šňůru je možno též přetrhnout nehty asi 4 cm od pupíku štěněte. Není bezpodmínečně nutné používat nůžky. Příroda je moudrá a pupečník se roztrhne přesně tam, kde je potřeba. Objeví se pár kapek krve a je klid. Pupečník se také nemusí rutinně podvazovat. Jen v případě, že z něj krev odkapává po kapkách. K podvazu stačí pouze běžná nit

nebo lépe zubní nit. Přeúzkostná desinfekce pupíku nebo podvazu není na místě. Fena také nemá sterilní jazyk, když mimina olizuje, a zdravé štěně se s běžnými bakteriemi z prostředí vyrovná.

Po vybavení z obalu štěňátko krátce omyjeme vlažnou tekoucí vodou v poloze hlavou dolů (aby mu voda nenatekla do tlamky) a poté dáme feně olízat. Normální zdravé psí mimino otevírá tlamičku, viditelně dýchá, kníká a dere se o své místo na slunci. V případě, že se fena hned o mimino či mimina nestará, nic se neděje. Je to normální. Má svých starostí dost. Štěňata dejte do krabice, přikryjte ručníky a přidejte PET láhev naplněnou teplou vodou z vodovodu. Novorozenci rychle vychládají a nemohou se aktivně zahřívat. PET láhev supluje teplo matky a udržuje mimina v tepelném komfortu. Štěňátka se postupně pokoušejte přikládat k matce a nechte je sát.

Poněkud zvláštní kapitolou je ožívování nedýchajících novorozenců. Bohužel instrukce sdělené formou písemnou jsou k ničemu. Štěňata se musí odsát, vyčistit, rozmasírovat a dostat z nich zbytky plodových vod. Procedura je to pro laika poněkud „drsná“ a opravdu je nutné postup vidět. Nelze ho popsat.

Se štěnětem v obalu odchází většinou i placenta. Je to „krvavý kus masa“ připojený ke štěněti pupeční šňůrou. Po vybavení plodu z obalu a přetržení pupečníku se automaticky oddělí i placenta. Někdy vyjde štěně z matky již z oddělenou placentou, která zůstane uvnitř (v děloze), někdy si placentu „táhne“ na pupečníku s sebou na svět. Zbytky obalů a placenty dejte feně klidně sežrat. Placenta obsahuje látky, které urychlí porod, více spustí mléko a vyčistí feně zažívací trakt. Pozření jedné dvou placent je feně jen ku prospěchu. Pakliže placenta neodejde s plodem, opět se nic neděje. Je vypuzena s dalšími štěňaty nebo až po porodu. Zadrženu placentu či placenty pozná veterinář při pooperační kontrole.

Porod feny by neměl, i když vše probíhá bez problémů, trvat více jak 24 hodin. Odhadnout ukončený porod, resp. to, že je fena „prázdná“, je pro laika velmi obtížné. Proto rozhodně doporučuji, máte-li pocit, že fena s porodem skončila, navštívit veterinární ordinaci. Kolega provede vyšetření feny, při podezření na zadržný plod pozná stav pomocí rentgenu, pohmatem nebo sonografem. Poradí s poporodní péčí o fenu, výživou, vitamíny, dotací kalcia, ocásků u plemen, která to dovolují a event. odstraní štěňatům rudimentární páté prsty na zadních tlapičkách.

ZLATÉ PRAVIDLO ČÍSLO PĚT

Před porodem vaší fenky si zjistěte, která z okolních veterinárních ordinací má nepřetržitou službu nebo který z kolegů je ochoten přijet na zavolání k vám domů. Podle Murphyho pravidla bude vaše fenka rodit určitě v noci ze soboty na neděli.

POZNÁMKA NA ZÁVĚR.

U porodů fen malých a trpasličích plemen platí obecně všechna "zlatá pravidla" jako u plemen velkých. Jedinou výjimkou je sama velikost plemene, která je spíše ku neprospěchu rodící feny než výhodou. U malých plemen, která jsou mnohdy ještě v několika velikostních varietách, může více než u plemen velkých dojít k situaci, kdy je vrh velikostně nevyrovnaný a mezi plody jsou i výrazně větší štěňata, která nemohou normálně projít porodními

cestami matky. U malých plemen se stává, že porod zdárně začne, jedno či dvě mimina se narodí normálně a poté "přijde na řadu" plod větší, který matka již vytlačit nemůže. Další štěňata již opět mohou mít zcela normální velikost, ale velký plod zastaví porod. Proto je velmi důležité sledovat, zdali intenzivní porodní stahy netrvají opravdu déle než zmíněných dvacet minut a pakliže ano, je návštěva ordinace nezbytná. Dalším úskalím porodu malé feny je rychlá ztráta energie a sil. Malá fena se daleko rychleji při porodu vyčerpá a rychleji se dehydratuje než fena velkého plemene a daleko rychleji tím u ní může nastat krize. Je opravdu velmi důležité, aby majitel fenku sledoval, hlídal a jakmile na feně sleduje známky apatie, únavy a neschopnosti vytlačit plody, kontaktoval ošetřujícího veterinárního lékaře. V neposlední řadě zůstává i otázka pomoci při vybavování plodů. Velikost porodních cest u feneček malých plemen prakticky vylučuje nějakou účelnou pomoc typu srovnání plodu, natažení nožek, tahu za hlavičku a vytažení štěňátka z matky. Pokud štěňátko "vykukují" z matky nožky, ocásek nebo špička čumáčku a plod se neposouvá ven, nedoporučuji do feny sahat a snažit se štěně vybavit. Na to opravdu potřebujete cit a zkušenosti. U malých plemen velmi snadno dojde při neodborné pomoci k odtržení končetiny plodu nebo k protržení obalů, čímž se další průchod štěněte na svět velmi komplikuje